

Jihad versus McWorld

Achtergronden bij de 'War on Terrorism'

De onmenselijke, duizenden levens verwoestende aanslagen in de Verenigde Staten hebben tot een golf van emoties in het Westen geleid. Dat is begrijpelijk en dat moeten we respecteren. Toch moeten wij ook - of juist - in deze gevallen streven naar een helder beeld van de werkelijke achtergronden. In feite zijn we getuige van een nieuwe ronde in de mondiale strijd tussen de sferen van McWorld, het westerse globale kapitalisme - en Jihad, die zich vanuit onder andere religieus fanatisme, etnische stammenstrijd en heilstaatideologieën tegen McWorld verzet. Beiden doen echter een aanval op het middengebied van democratie en menselijke oplossingen. Dit middengebied moeten we versterken, en niet partij kiezen voor McWorld of Jihad, meent Arjen Nijeboer.

Arjen Nijeboer

Publicist

Als onderdeel van zijn historische werk schetste Rudolf Steiner het bestaan van halfverborgen groeperingen - loges - die de geestelijke impulsen die ook in de politiek werken, proberen uit te buiten in dienst van egoïstische doelen van de eigen groep. Volgens Steiner bestaan er veel van dit soort groeperingen, waarvan sommige elkaar bestrijden en andere vanuit opportunistische samenwerkingen voor verder gelegen doelen.

Westerse versus Oosterse loges

Op wereldschaal schetste Steiner twee polen in het 'logewezen'. Deze zijn een afgeleide van twee zeer bepaalde streefrichtingen in de ontwikkeling van mens en wereld. Amerika is het kernland van de 'ahrimanische' pool. Deze wil de wereld zo ver mogelijk vermaterialiseren. De mensen moeten volgens haar elk geloof in een concrete geestelijke werkelijkheid laten varen en zich vanuit een nuchtere, praktische houding geheel overgeven aan de fysieke wereld. De ahrimanische pool denkt dit het beste te realiseren door Amerika op te stuwen tot een wereldwijde hegemoniale macht, met name vanuit de economische sfeer, die haar cultuur eenzijdig en in een karikaturale vorm aan de wereld oplegt: van McDonald's en een hard kapitalisme tot het geloof dat de mens niets meer is dan een zak atomen en dat eventueel 'buitenaards leven' per se fysiek van aard moet zijn. De ahrimanische pool gebruikt een combinatie van een gestage maar onweerstaanbare opmars - als een langzaam rollende tank - met zonodig een keiharde machtspolitiek om haar zin door te drijven en heeft minachting voor hen die denken buiten haar invloedssfeer te kunnen blijven. De motor achter de geestelijke pool is in deze visie een werkelijk bestaand geestelijk wezen, Ahriman.

De 'luciferische' pool daarentegen, waarvan als kernland China genoemd kan worden, maar waartoe grotere gebieden behoren, is de eenzijdig geestelijke pool. Volgens haar is de sfeer van de geest de enige werkelijke en is de fysieke wereld slechts schijn. Alles wat met het fysieke te maken heeft is laag en moet vermeden worden. Zij ziet het liefst dat de mensen hun bestaan permanent naar de geestelijke wereld verplaatsen. Deze stroming realiseert zich dat de kans inderdaad aanwezig is dat Amerika de wereldmacht krijgt, en lanceert destructieve tegenbewegingen om haar opmars te stuiten. Eventueel wil zij het leven op aarde zodanig onmogelijk maken dat mensen na hun dood niet meer zullen reïncarneren - volgens Steiner gaan deze kringen (terecht) uit van de reïncarnatie-idee - maar permanent in de geestelijke wereld blijven. Kenmerkend is dat deze kringen vanuit de geestelijke sfeer met ijzeren dwang 'idealen' aan de mens opleggen en hieraan zonder mededogen het (dagelijks) leven van miljoenen opofferen. Het wezen Lucifer is de bron

van deze pool. (1)

Twee typische loten aan deze stam zijn het communisme en het moslim-fundamentalisme. Het communisme is, ondanks zijn gefixeerdheid op de fysieke levensomstandigheden van de mens, een typisch geestelijke richting die intellectuelen verleidde met hallucinaire visioenen van een paradijs op aarde, en macht in de eerste plaats uitoefende via het geestesleven, door een starre ideologie op te leggen waarin geen tegengeluiden werden geduld. Vanaf het begin hebben de communisten Amerika als de natuurlijke thuisbasis van 'de vijand' aangewezen. Al in 1921, vlak na de oprichting van de Sovjet-Unie, was de eerste Sovjetleider Lenin al een verwoed lezer van de periodieken van de toen nog totaal onbekende 'Council on Foreign Relations', de Amerikaanse denktank voor buitenlands beleid die later zo'n grote rol zou spelen in de opmars van Amerika als wereldheerser. Voor het moslim-fundamentalisme geldt een soortgelijke drijfveer om het dagelijkse leven te laten domineren door hoge geestelijke principes. In het Afghanistan van de Taliban mogen vrouwen na enkele jaren basisschool geen onderwijs meer volgen en moeten zij zelfs hun gezichten achter sluiers verbergen, de televisie is in het hele land praktisch uitgebannen en op contact met buitenlanders staat de doodstraf.

Het beeld van westerse versus oosterse loges sluit naadloos aan bij de strijd tussen Jihad versus McWorld uit het gelijknamige, veelgeprezen boek van de Amerikaanse politicoloog Benjamin Barber (2): de tegenstelling van het globale kapitalisme van McWorld dat geestelijke waarden ontkent en de cultuur vervlakt, en de extremistische reactie daarop van Jihad. De Jihad is niet beperkt tot het moslimfundamentalisme, maar neemt verschillende tegen de moderniteit gerichte gedaanten aan: religieus fanatisme, etnische strijd, het willen opleggen van een communistische heilstaat. Jihad haat het globale, alles gelijkschakelende effect van McWorld en wil als reactie zijn eigen, particuliere, sektarische regime aan de maatschappij opleggen. Het is typisch voor Jihad dat de verschillende groeperingen elkaar ook onderling bestrijden. Jihad leeft van de strijd tegen Jihad. Evenals Steiner wijst Barber erop dat beide krachten een aanval doen op, en in toom moeten worden gehouden door, een middengebied. Voor Barber is dat met name het gebied van de democratie en de 'civil society', het gebied van burgers die autonoom - niet gedwongen door pressie van economische belangengroepen of religieus of etnisch geweld - medeschepper van de maatschappij zijn. Steiner wees er met name op dat de Europese, specifiek Duitstalige cultuur op wereldschaal een middengebied tussen McWorld en Jihad, respectievelijk Ahriman en Lucifer, kon zijn. Met name in Duitsland zou een cultuur kunnen ontstaan die de 'geest' en de 'materie' op een juiste manier bij elkaar brengt, en vanuit dit nieuwe geestelijke inzicht de maatschappij op vele gebieden zou kunnen vernieuwen - het laatste door middel van de sociale driegeleding, die streeft naar een op gelijkheid gebaseerde democratie, een solidaire economie en een vrij cultuurleven.

In de strijd tussen McWorld en Jihad om de hegemonie nemen beide hun toevlucht tot dwang, geweld, manipulatie en schijnmanoeuvres, teneinde de ander in een bepaalde richting te bewegen of voor het eigen karretje te spannen. Een treffend inzicht in de dynamiek van deze strijd biedt het verhaal over de ondersteuning van de Sovjet-Unie.

De opmars van McWorld

In de jaren zestig deed de eigenzinnige Stanford-econoom Antony Sutton onderzoek naar de herkomst van de Sovjettechnologie. Niet alleen moest Sutton vaststellen dat tachtig procent van haar technologie ondanks een exportverbod was geleverd door Amerikaanse bedrijven met nauwe banden met toonaangevende families en de overheid. Hij documenteerde ook uitgebreid hoe vanuit dezelfde kringen tevens geld, diplomatieke steun en wapens aan de jonge Sovjet-Unie waren geleverd. Zonder deze steun had de Sovjet-Unie de eerste jaren wellicht niet overleefd. Toen Sutton later ook moest vaststellen dat de nazi's door dezelfde Amerikaanse kringen op vergelijkbare wijze waren

ondersteund, begreep hij er niets meer van. Tot hij in 1982 - kennelijk van binnenuit de loge - een stapel documenten kreeg toegestuurd waaruit bleek dat de loge 'Skull & Bones' het centrum vormde van de tweezijdige steun. 'Skull & Bones' is een in 1833 op Yale University opgerichte loge met een tempelgebouw, rituelen en bijeenkomsten. De ledenlijst leest als een 'Who's Who' van de Amerikaanse maatschappelijke elite. ⁽³⁾ Niet alleen grootvader en vader Bush, ook de huidige Amerikaanse president George Bush is, naar hij in een interview toegaf, lid van deze loge. ⁽⁴⁾

Steiner merkte over de westerse loges op dat zij de dialectiek van de filosoof Hegel gebruiken als hun belangrijkste werkmethode. ⁽⁵⁾ De gelijktijdige steun aan de Sovjet-Unie en nazi-Duitsland is hiermee in overeenstemming. Want het feitelijke gevolg van deze steun is dat twee vijandige grootmachten ontstonden waartussen een oorlog een kwestie van tijd was. De Tweede Wereldoorlog gaf echter aan de Verenigde Staten bij uitstek de mogelijkheid en de reden - onder meer voor de eigen bevolking, die traditioneel sterk isolationistisch is en tegen deelname aan buitenlandse oorlogen - om zich opnieuw, en dit keer blijvend, met de wereld te gaan bemoeien. De Amerikaanse historici Shoup en Minter hebben aangetoond dat de eerder genoemde 'Council on Foreign Relations' reeds twaalf dagen na de Duitse inval in Polen een plan uitwerkte voor Amerikaanse deelname aan de oorlog, vanuit de verwachting dat de Verenigde Staten aan het einde van de oorlog een groot deel van de wereldbol in handen zouden hebben en dus een unieke kans hadden om wat heette 'Grand Area' te implementeren, een economisch wereldsysteem met de Amerikaanse economie als centrum. ⁽⁶⁾

In de loop van 1941 werden de Verenigde Naties, het IMF en de Wereldbank reeds op papier ontworpen, evenals een plan hoe met name de Europese economie stevig kon worden ingebed in de Amerikaanse, teneinde een zelfstandige Europese rol te voorkomen. Het Marshall-plan, dat de West-Europese ontvangers verplichtte alle relaties met de Oost-Europese landen te verbreken en Europese instellingen op te richten om het geld te verdelen - waar later de Europese Unie uit voortkwam - was hiervan een uitvloeisel. De oorlog eindigde met de twee atoombommen op de bevolking van Hiroshima en Nagasaki, waarbij 300.000 burgers de dood vonden. Ondanks de excuses van de huidige Japanse regering voor haar aanvalsoorlog, weigert de Amerikaanse regering tot op de dag van vandaag hierover spijt te betuigen.

Van 1945 tot medio jaren zeventig - toen de Vietnam-oorlog en een economische recessie parten gingen spelen - was de Amerikaanse macht wereldwijd ongeëvenaard. Zowel om de Koude Oorlog te winnen als om hiervan gebruik te maken, door zich overal ter wereld te mengen in conflicten, bloedige regimes aan de macht te houden en coups te financieren. De trieste feiten worden opgesomd in een standaardwerk als dat van William Blum, *Killing Hope: U.S. Military and CIA Interventions Since World War II*. ⁽⁷⁾

Om alleen een paar voorbeelden uit de Arabische wereld te noemen: toen in Iran in 1951 Mossadegh tot minister-president werd gekozen en hij de olie-industrie (onder andere BP, British Petroleum) wilde nationaliseren, pleegde Sjah Reza Pavlavi met miljoenen dollars CIA-steun in 1953 een coup. De CIA trainde vervolgens de geheime dienst SAVAK, die later door Amnesty International tot de grootste mensenrechten schendende dienst ter wereld werd verklaard. Dit leidde er uiteindelijk toe dat de bevolking de coup in 1979 van Khomeiny steunde.

In Indonesië was Soekarno een doorn in het oog van de Verenigde Staten, onder meer door zijn leidende rol in de beweging van landen die geen partij kozen in de Koude Oorlog. Verschillende coup pogingen tegen Soekarno mislukten, totdat in 1965 een door de CIA gesteunde coup door Soeharto lukte. In de weken daarop volgde een onbeschrijflijke massamoord door Soeharto's troepen op tussen de half en één miljoen Indonesiërs die lid waren van de linkse partij PKI. Dodenlijsten, met namen van de PKI-leiders, werden aangeleverd door het Amerikaanse ministerie van Buitenlandse Zaken. Soeharto's regime zou later verantwoordelijk worden voor de moorden op het in 1975 bezette olierijke Oost-

Timor, waarbij een derde van de 700.000 tellende bevolking omkwam. Ook op het oog 'rechtvaardige' ingrepen als de Golfoorlog tegen Irak in 1991 laten een wrange smaak na. Saddam Hoessein - een voormalige Amerikaanse bondgenoot tot hij Koeweit binnenviel - deed weinig anders dan Amerikaanse bondgenoten, of de Verenigde Staten zelf, zo vaak hebben gedaan. Om politieke redenen werden de andere acties wel getolereerd en Saddam's invasie niet. We hebben er niets van gezien op de Nintendo-achtige tv-beelden, maar tegen 162 omgekomen Amerikaanse soldaten werden 100.000 Irakese soldaten vanuit de lucht met clusterbommen omgebracht. Wellicht zijn wij in het Westen deze zaken snel vergeten, de islamitische wereld niet.

Jihad slaat terug

Uiteindelijk leidde het agressieve Amerikaanse optreden, uitgelokt door de Sovjet-Unie en haar strijd met nazi-Duitsland, tot de instorting van de Sovjet-Unie en de Russische maatschappij. Doordat alle maatschappelijke organisaties in de Sovjet-Unie staatsorganisaties waren, bleef er alleen een rokende puinhoop over toen deze staat ten onder ging. Het kapitalisme golfde als vanzelfsprekend in het ontstane vacuüm. De slag om de twintigste eeuw is dus gewonnen door de westerse loges. Een klap die de oostelijke loges aan de westelijke wilden uitdelen, kwam door de slimme strategie van de westerse als een boemerang op het hoofd van de oosterse terug. In 2001 zijn de rollen omgedraaid. De boemerang die McWorld richting Jihad gooide - de vroegere steun aan Bin Ladens strijd tegen de Sovjet-Unie - komt nu keihard terug.

Want zoals bij zo veel bloedige derdewereldregimes het geval was, gaan de Amerikanen namelijk ook niet vrijuit bij de vorming van het Al-Qaida-netwerk van Osama Bin Laden. Door de obsessie van Ronald Reagan met het communisme en het enthousiasme van CIA-directeur William Casey, werd de Amerikaanse steun voor de moslim-fundamentalistische anti-Sovjet militias in Afghanistan het grootste project in de geschiedenis van de CIA, zowel in geld als in hoeveelheid personeel. Ter waarde van vijf en zes miljard dollar aan geldelijke steun en wapens werd aan de mujahedeem verstrekt: Zwitsers luchtafweergeschut, Britse Blowpipe-raketten en Amerikaanse Stinger-raketten, waarmee vliegtuigen vanaf de grond neer te halen waren. Een heel bataljon CIA-adviseurs vertrok naar Afghanistan, die onder meer het systeem van tunnels in de bergen aanlegde waar de mujahedeem onvindbaar waren voor het Rode Leger. Vanuit deze tunnels krijgen Amerikaanse vliegtuigen nu Stingers om hun oren en diezelfde tunnels gaan een grondoorlog zeer moeilijk maken. ⁽⁸⁾

Amerikaanse opstelling

Philip C. Wilcox, Amerikaans ambassadeur voor contraterrorisme van 1994 tot 1997, is een van de vele niet geringe namen die hebben verklaard dat veel wereldburgers een gegronde reden hebben om de Verenigde Staten te haten, en dat de pathologie van deze haat alleen kan worden verminderd door aanpassing van haar buitenlands beleid en meer internationale samenwerking. Oud-Congreslid Lee Hamilton zei dat hij als lid van de Nationale Commissie voor Terrorisme achtentwintig landen had bezocht en daar was gestuit op een 'diepe rancune jegens de Verenigde Staten'. Volgens hem hebben de VS de naam 'dat we niet luisteren, arrogant zijn en eisen dat alles gebeurt zoals wij het willen'. Wie het terrorisme wil aanpakken, zal ook de rancune moeten aanpakken, aldus Hamilton, want vijandigheid gedijt op een bodem van rancune. ⁽⁹⁾

Vooralsnog is de Amerikaanse opstelling een hele andere. De Amerikaanse regering eist van elke regering dat ze partij kiest vóór of tégen de Verenigde Staten. Een neutrale opstelling is niet geoorloofd en wordt uitgelegd als het steunen van terrorisme. Van de Europese landen wordt verwacht dat zij hand- en spandiensten verlenen in de 'War on Terrorism', maar Bush heeft geweigerd EU-gezanten te ontvangen en EU-voorzitter Guy Verhofstadt kreeg zelfs geen telefoontje toen de aanvallen op 7 oktober begonnen. Zelfs de NAVO-partners worden, in de woorden van Clingendael-deskundige Peter van Ham,

behandeld als 'een politieke en militaire supermarkt waar naar geloven de nodige solidariteit en steun kan worden gehaald zonder de bondgenoten volledig bij alles te betrekken'. ⁽¹⁰⁾ Er wordt weer volop Realpolitik bedreven. Teneinde voldoende steun van andere landen te krijgen voor de 'War on Terrorism', zijn de Verenigde Staten bereid om het Russische staatsterrorisme in Tsjetsjenië door de vingers te zien en net te doen of haar belangrijkste steunpilaar Pakistan niet beschikt over de atoombom en volop terrorisme (onder andere in India) sponsort. Ten slotte is het niet onwaarschijnlijk dat de 'War on Terrorism' tot verdere precedents leidt op weg naar Amerika als wereldmacht, net zoals de NAVO-bombardementen in Kosovo het precedent vestigden van de NAVO als buiten haar eigen grondgebied opererende, aanvallende macht.

Het midden

In de strijd tussen McWorld en Jihad zullen wederzijds klappen blijven vallen. Het is niet onze taak om partij te kiezen voor een van de twee, maar om het middengebied te blijven ontwikkelen dat door beide vanuit tegengestelde gebieden wordt aangevallen. Dat betekent in dit geval dat we moeten blijven streven naar een wereld waar andere culturen in hun waarde worden gelaten en hun geen neoliberaal maatschappijmodel wordt opgedrongen, waar eerlijke handelsrelaties zorgen voor een gezonde wereldeconomie en waar democratische methodes voor conflictbemiddeling tussen landen bestaan. Dat is een stuk moeilijker dan het gooien van bommen, maar het is helaas de enige weg die ons rest.

Noten

1. De belangrijkste lezingen van Steiner op dit gebied zijn opgenomen in *Zeitgeschichtliche Betrachtungen* (GA 173 en 174), *Mitteleuropa zwischen Ost und West* (174a), *Geschichtliche Symptomatologie* (GA 185) en *Die Soziale Grundforderung unserer Zeit - in geänderter Zeitlage* (GA 186). Alle titels: Rudolf Steiner Verlag.
2. Benjamin Barber, *Jihad vs. McWorld: How Globalism and Tribalism are Reshaping the World*, Ballantine Books, 1996.
3. Zie respectievelijk Antony Sutton, *Wall Street and the Bolshevik Revolution*, Arlington, 1974, *Wall Street and the Rise of Hitler*, Bloomfield, 1976 en *America's Secret Establishment*, Liberty House, 1986.
4. *Time Magazine*, 7 augustus 2000.
5. Lezing van 4 december 1920, GA 202.
6. Lawrence Shoup en William Minter, *Imperial Brain Trust: The Council on Foreign Relations and American Foreign Policy*, Monthly Review Press, 1977.
7. William Blum, *Killing Hope: US Military and CIA Interventions Since World War II*, Common Courage Press, 1995.
8. Zie Mark Zepezauer, *The CIA's Greatest Hits*, Odonian Press, 1994, p. 76-77; *Die Weltwoche*, 27 september 2001.
9. *NRC Handelsblad*, 10 oktober 2001.
10. *De Volkskrant*, 10 oktober 2001.

Arjen Nijeboer (1974) is partner in het Oriël Instituut voor sociaal-organisatorische wetenschappen. Dit artikel is een bewerkte versie van een artikel uit het tijdschrift Bruisvat.